

BIRTA LÍFEYRISSJÓÐUR

TRYGGINGAFRÆÐILEG ATHUGUN MIÐAÐ
VIÐ LOK ÁRS 2016

2017-04-04

TBG ehf.

Tryggingastærðfræðistofa Bjarna Guðmundssonar ehf.
Grensásvegi 7 – 108 Reykjavík

2017-04-04

Eftirfarandi tryggingafræðileg athugun á stöðu Birtu lífeyrissjóðs í lok árs 2016 er unnin að beiðni stjórnar sjóðsins í samræmi við ákvæði 8. greinar samþykktá sjóðsins. Athugunin er gerð í samræmi við ákvæði l. 129/1997, ákvæði reglugerðar 391/1998 og leiðbeinandi reglur Félags íslenskra tryggingastærðfræðinga um framkvæmd tryggingafræðilegra athugana frá árinu 2002. Birta lífeyrissjóður var stofnaður á árinu 2016 við sameiningu Stafa lífeyrissjóðs og Sameinaða lífeyrissjóðsins. Tryggingafræðileg athugun var gerð á stöðu þeirra sjóða miðað við lok árs 2015.

Í tryggingafræðilegri athugun felst samanburður á verðmæti eigna sjóðsins og iðgjalda við þær skuldbindingar til greiðslu lífeyris sem leiða af samþykktum sjóðsins. Lög um starfssemi lífeyrissjóða og samþykktir sjóðsins setja vikmörk fyrir þann mun sem heimill er milli eignaliða og skuldbindinga.

Birta lífeyrissjóður veitir réttindi í samtryggingu og rekur auk þess séreignardeild. Er hér eingöngu fjallað um skuldbindingar og eignir samtryggingardeildar.

Mat á skuldbindingum byggir á upplýsingum um réttindi sjóðfélaga úr réttindabókhalda sjóðsins sem sjóðurinn lét í té. Við mat eignaliða er einnig stuðst við upplýsingar fengnar úr ársreikningi og fjárhagsbókhalda sjóðsins.

Helstu reikniforsendur sem notaðar eru við athuginina eru :

- Raunávöxtun eigna sjóðsins verði 3,5% árlega
- Líflíkur sjóðfélaga og réttihafa : samkvæmt íslenskri reynslu 2010-2014
- Örorkulíkur sjóðfélaga : 80% af reynslu í íslenskum lífeyrissjóðum 1998-2002

Skuldbindingar vegna þeirra iðgjalda sem greidd hafa verið til sjóðsins vegna iðgjaldatímabíla fram til loka 2015 kallast áfallnar skuldbindingar. Heildar lífeyrisskuldbindingar sjóðsins eru skuldbindingar sjóðsins þegar einnig er ætlað fyrir réttindum vegna ógreiddra iðgjalda núverandi sjóðfélaga og lúta ákvæði laga um heimil vikmörk að mun á heildarskuldbindingum og endurmetnum eignum að viðbættu verðmæti iðgjalda.

Er niðurstaða athugunarinnar að verðmæti eigna sjóðsins að meðtöldum iðgjöldum en frádragnum kostnaði vegna fjárfestinga og rekstrar reiknast 460.976,2 milljónir og skuldbindingar vegna lífeyris 480.630,0 milljónir. Mismunur eigna og skuldbindinga reiknast því -19.653,8 milljónir, eða -4,1% af skuldbindingum.

Staða sjóðsins er innan þeirra almennu marka sem áskilin eru í l. 129/1997 um að munur eigna og skuldbindinga fari ekki umfram 10%, eða samfelld yfir 5% fimm ár í röð.

Eignir sjóðsins að frádregnu mati á fjárfestingar- og rekstrarkostnaði og án verðmætis iðgjalda reiknast 299.083,2 milljónir og áfallnar skuldbindingar 323.633,4 milljónir, og mismunur því -24.550,2 milljónir eða -7,6%.

Nánari grein er gerð fyrir forsendum, reikniaðferðum og niðurstöðum hér á eftir. Tryggingafræðilegt mat á lífeyrisskuldbindingum ber að skoða sem vænta niðurstöðu úr reiknilíkani þar sem byggt er á forsendum sem eru háðar óvissu. Mismunur milli niðurstöðu reiknilíkansins og raunveruleika geta komið fram bæði vegna tilviljanasveiflna, einkum þegar sá hópur sem reiknað er fyrir er lítil, og einnig vegna þeirrar miklu óvissu sem er um forsendur sem notaðar eru. Forsendur reiknilíkansins lúta að vöxtum, dánarlíkum og öðrum forsendum áratugi fram í tímann og því nánast óhjákvæmilegt að frávík komi fram frá þeim forsendum sem reiknað er eftir.

Virðingarfyllst,

Bjarni Guðmundsson, tryggingastærðfræðingur

BIRTA LÍFEYRISSJÓÐUR

Stofnun Birtu lífeyrissjóðs var samþykkt á aðalfundum Stafa lífeyrissjóðs og Sameinaða lífeyrissjóðsins þann 29.8.2016, og samþykktir sjóðsins öðluðust gildi 1.12.2016 eftir staðfestingu fjármálaráðuneytis hinn 21.11.2016. Sameiningin miðast við 1.1.2016, en á árinu 2016 gilda réttindaákvæði hvors sjóðs um sig fram til gildistöku samþykktu Birtu lífeyrissjóðs. Í tengslum við sameiningu sjóðanna voru gerðar hlutfallslegar réttindabreytingar á áunnum réttindum sem áunnin voru fram til loka árs 2015, sem komu til framkvæmda 1.1.2017. Við sameiningu sjóðanna eru áunnin réttindi fyrir sameiningu varðveitt óbreytt eftir þeim samþykktum sem í gildi voru í hvorum sjóð við sameiningu, að öðru leyti en tekur til fyrrgreindrar réttindabreytingar.

RÉTTINDAÁKVÆÐI

Réttindaöflun sjóðfélaga til lífeyris og skylda þeirra til greiðslu iðgjalda til sjóðsins fara eftir ákvæðum samþykktu sem gildi tóku 1. desember 2016.

Lífeyrisréttindi sem samtryggingardeild veitir eru ævilangur ellilífeyrir frá 67 ára aldri, örorkulífeyrir ef sjóðfélagi verður ófær um að gegna starfi því er veitt hefur honum aðild að sjóðnum og örorka er metin amk. 50%, makalífeyrir til maka sem sjóðfélagi lætur eftir sig við andlát, og barnalífeyrir vegna fráfalls sjóðfélaga eða töku örorkulífeyris. Makalífeyrir er tímabundinn, 36 mánuðir að fullu og síðan hálfur í 24 mánuði til viðbótar. Fullur makalífeyrisréttur er 50% af ellilífeyrisrétti. Þó er greiddur makalífeyris allt til 19 ára aldurs yngsta barns, og einnig til 67 ára aldurs ef maki er öryrki við fráfali sjóðfélaga. Ef sjóðfélagi uppfyllir tiltekin skilyrði um greiðslu iðgjalda til sjóðsins er við greiðslu örorku- og makalífeyris auk áunnins lífeyrisréttar miðað framreiknaðan rétt. Með því er átt við þann rétt sem sjóðfélagi hefði öðlast með greiðslu iðgjalda til 65 ára aldurs miðað við meðaltal iðgjaldagreiðslna hans síðustu fimm ár fyrir örorku eða andlát. Þá greiðir sjóðurinn eingreiðslu við fráfali sjóðfélaga til maka og barna. Fjárhæð ræðst af aldri sjóðfélaga og innborguðum iðgjöldum ár fyrir fráfali.

Réttindafla Birtu lífeyrissjóðs er hin sama og var hjá Stöfum lífeyrissjóði. Hluti sjóðfélaga sem greiddi til Sameinaða lífeyrissjóðsins á rétt til jafnrar ávinnslu réttinda, en jöfn ávinnsla miðast þá við réttindatöflu Sameinaða lífeyrissjóðsins en ekki réttindatöflu Birtu lífeyrissjóðs.

Lífeyrisréttindi eru verðtryggð með vísitölu neysliverðs til verðtryggingar.

Ofangreind samantekt um ákvæði samþykktu er ekki tæmandi og er um fyllri upplýsingar vísað til 4. greinar um aðild að sjóðnum, 12. - 15. greinar samþykktu varðandi skilyrði fyrir rétti til töku lífeyris og réttindaákvæði, til 10. greinar um iðgjaldagreiðslur og loks 11. greinar um grundvöll lífeyrisréttinda og verðtryggingu.

Eins og fram kemur hér að framan þá eiga nógildandi ákvæði samþykktá Birtu lífeyrissjóðs um ákvörðun réttinda eftir greiddum iðgjöldum ekki við um iðgjöld fyrri iðgjaldatímabila hjá öllum sjóðfélögum heldur geta átt þar við ákvæði eldri samþykktá þeirra lífeyrissjóða sem sameinast hafa í Birtu lífeyrissjóð.

GÖGN

Helstu gögn sem stuðst hefur verið við eru:

Réttindabókhald sjóðsins er vistað hjá Init ehf. og fengust þaðan upplýsingar um réttindaöflun og greiðslur til lífeyrisþega. Eru þær skrár sem Init ehf. lét í té eftirfarandi:

1) Lífeyrisþegar og greiðslur til þeirra í desember 2016. Hér er tilgreind tegund lífeyris, fjárhæð, hvenær greiðslum lýkur eða þær verða endurskoðaðar ef um er að ræða maka- eða barnalífeyri, og auðkenni maka fyrir elli- og örorkulífeyrisþega.

2) Réttindaöflun og iðgjaldagreiðslur allra einstaklinga sem greitt hafa eða greitt hefur verið fyrir til sjóðsins ár fyrir ár, og auk þess sundurliðun eftir mánuðum fyrir árin 2012-2016.

3) Einstaklingar sem tilgreindir eru í 1) -2) með upplýsingum um fæðingardag og mánuð og eftir atvikum dánarár og mánuð og auðkenni maka.

4) Yfirlit yfir skráningu réttinda eftir iðgjalda- og almanaksárum fyrir sjóðinn sem heild.

Einstaklingar eru ekki auðkenndir með kennitölu í 1) til 3) heldur sérstökum lykli sem Init ehf. ákveður.

Með því að fella úr skrá um áunnin réttindi látna og þá sjóðfélaga sem farnir eru að taka lífeyri fást áunnin réttindi annarra en lífeyrisþega. Sérstaklega eru síðan talin réttindi sem lífeyrisþegar sem ekki eru orðnir 70 ára hafa áunnið sér eftir að taka lífeyris hófst.

Með athugun á skráningu réttinda eftir skráningar- og iðgjaldatímabilum undanfarin ár má ætla að um 13% af réttindum síðasta almanaksárs hafi ekki verið skráð í lok ársins.

Við áætlun vegna framtíðar er bætt þeim hluta iðgjalda 2016 sem áætlað er að séu ógreidd, eða 13%, að frádreginni þeirri fjárhæð sem færð var til hækkunar áunninna skuldbindinga.

Við áætlun um framtíðariðgjöld vegna iðgjaldatímabila 2017 og síðar sem núverandi sjóðfélagar eiga eftir að greiða til sjóðsins er miðað við að allir þeir sem öðluðust réttindi á árinu 2016 muni halda áfram að ávinna sér sömu réttindi til framtíðar, að teknu tilliti til 13% álags sbr. hér að framan. Er þessi hópur sjóðfélaga kallaðir virkir sjóðfélagar en aðrir þeir sem eiga réttindi í sjóðnum og ekki eru lífeyrisþegar kallaðir óvirkir sjóðfélagar.

Úr ársreikningum sjóðsins fengust upplýsingar um kostnað við rekstur síðastliðin þrjú ár og auk þess um eignastöðu sjóðsins og úr verðbréfakerfi eru fengnar upplýsingar um greiðslukjör skuldabréfa og gengi eigna með breytilegar tekjur á markaðsverði.

Iðgjaldagreiðslur ársins 2016 hafa verið bornar saman við iðgjaldagreiðslur samkvæmt ársreikningi og lífeyrisgreiðslur desember 2016 bornar saman við lífeyrisgreiðslu ársins samkvæmt ársreikningi. Þá hafa upplýsingar um réttindi sjóðfélaga verið borin saman við samsvarandi upplýsingar frá athugunum fyrra árs.

Hafa þessar athuganir ekki bent til annars en að byggja megi mat skuldbindinga sjóðsins á þeim gögnum sem fyrir liggja úr réttindakerfi, en gögn hafa ekki verið sannreynð með samanburði við frumgögn eða öðrum hætti en þeim sem hér er lýst.

Réttindabreyting sem framkvæmd var 1.1.2017 var ekki komin inn í þau gögn sem tryggingafræðileg athugun er gerð eftir. Er enda ekki hægt að koma því við þar sem réttindi lífeyrisþega eru metin eftir greiðslum desembermánaðar, og þær greiðslur voru ekki skertar þar framkvæmd miðast við 1.12.2017. Við útreikninga var því dregin frá 1,1% skerðing fyrir réttindaöflun iðgjalda virkra og óvirkra með auðkenni Sameinaða lífeyrissjóðsins fyrir iðgjaldaár 2015 og fyrr, og með sama hætti bætt við 1,8% við réttindaöflun iðgjalda með auðkenni Stafa lífeyrissjóðs. Lífeyrisgreiðslur í desember 2016 voru lækkaðar eða hækkaðar eftir sem við átti. Einhverjir lífeyrisþegar hafa fengið úrskurðaðan lífeyri vegna réttindaöflunar á árinu 2016, sem hefði þá ekki átt að taka breytingum, en það frávik sem af því hlýst hlýtur að vera óverulegt, enda hækka sjóðfélagar annars upprunasjóðsins og sjóðfélagar hins lækka.

REIKNIFORSENDUR OG -AÐFERÐIR

Reikniforsendur fyrir tryggingafræðilegar athuganir íslenskra lífeyrissjóða eru tilgreindar í lögum 129/1997 og reglugerð 391/1998 sem fjármálaráðherra setur með heimild í fyrrgreindum lögum. Tryggingafræðingur er heimilt að víkja frá þessum staðalforsendum ef talið er að sérstakar aðstæður í viðkomandi sjóð verði þess valdandi að aðrar forsendur eigi betur við. Engu að síður skal reiknað eftir staðalforsendum og sú niðurstaða birt til samanburðar. Með reglugerð 391/1998 er Félagi íslenskra tryggingastærðfræðinga falið að útbúa töflur um lífs- og örorkulíkur til nota við mat á stöðu lífeyrissjóða og jafnframt töflur um hjúskapar og barneignalíkur.

Við tryggingafræðilega athugun Birtu lífeyrissjóðs 2016 eru notaðar íslenskar dánar- og eftirlifendatöflur Félags íslenskra tryggingastærðfræðinga, byggðar á reynslu árána 2010-2014. Er það breyting frá tryggingafræðilegum athugunum sem gerðar voru í lok árs 2015 og er breytingin til hækkunar á mati skuldbindinga. Giftingarlíkur og meðalaldur maka eru samkvæmt upplýsingum úr þjóðskrá. Þá er um fjölda barna byggt á íslenskum barneignalíkum.

Varðandi örorku er notaðar íslenskar örorkulíkur byggðar á reynslu íslenskra lífeyrissjóða árin 1998-2002, með 20% lækkun örorkutíðni. Við mat á skuldbindingum Stafa lífeyrissjóðs var notuð 35% lækkun örorkutíðni, og við mat á skuldbindingum Sameinaða lífeyrissjóðsins var notuð 10% lækkun örorkutíðni. Til þess að mat skuldbindinga sameinaðs sjóðs yrði hið sama og upprunasjóðanna tveggja hefði þurft 23,3% lækkun meðalörorkutíðni. Valið var að nota 20% lækkun örorkutíðninnar við mat skuldbindinga sameinaðs sjóðs.

Lífeyrisréttindi eru eins og áður sagði verðtryggð miðað við vísitölu neysluverðs og er gert ráð fyrir að vextir verði 3,5% umfram hækkun vísitölnunnar.

Árlegur rekstrarkostnaður er áætlaður sem meðaltal kostnaðar árin 2014-2016, uppfært til verðlags í lok árs 2015 (gildi vísitölu neysluverðs til verðtryggingar í janúar 2016) og ætlað fyrir sama kostnaði í 50 ár núvirt með sömu vöxtum og lífeyrisskuldbindingar. Kostnaður 2014 og 2015 er tekinn úr ársreikningum Stafa lífeyrissjóðs og Sameinaða lífeyrissjóðsins. Rekstrarkostnaði 2016 er skipt milli fjárfestinga og annarar umsýslu í sömu hlutföllum og var hjá upprunasjóðunum 2015, og kostnaður sem varð vegna sameiningarinnar á árinu 2016 er undanskilinn við mat framtíðarkostnaðar.

Ofangreindar forsendur og aðferðir við mat skuldbindinga eru í samræmi við ákvæði reglugerðar 391/1998 um reikniforsendur við tryggingafræðilegar úttektir og þær reikniforsendur sem Félagi íslenskra tryggingastærðfræðinga var með sömu reglugerð falið að gefa út til nota við tryggingafræðilegar athuganir. Þó er nýtt heimild til lækkunar á örorkutíðni sjóðsins, og er eins og áður sagði notast við 80% af almennri örorkutíðni.

Í yfirliti um tryggingafræðilega athugun sem birta skal í ársreikningi er nú gert ráð fyrir að mat alls framtíðarkostnaðar skuli færa til lækkunar á eignum.

Skuldbindingar eru metnar á tvo vegu. Annars vegar eru metnar áfallnar skuldbindingar, þ.e. þær skuldbindingar sem sjóðurinn hefur þegar tekið á sig vegna áunninna stiga sjóðfélaga, og hins vegar framtíðarskuldbindingar sjóðsins, sem eru þær skuldbindingar sem falla munu á sjóðinn við það vegna þeirra iðgjalda sem ætlað er að berist sjóðnum frá þeim sjóðfélögum sem taldir eru virkir sbr. umfjöllun í kaflanum um gögn hér að framan. Samtala áfallinna- og framtíðarskuldbindinga nefnist heildarskuldbinding lífeyrissjóðsins.

Við mat skuldbindinga er fyrir lífeyrisþega miðað við úrskurðaðan lífeyri í desember 2016 færðan til verðlags í janúar 2017, að teknu tilliti til breytinga vegna sameiningar.

Fyrir aðra sjóðfélaga en lífeyrisþega er reiknað hverjar verða muni lífeyrisgreiðslur til þeirra samkvæmt ákvæðum samþykktar sjóðsins miðað við réttindi og greidd iðgjöld 2016.

Þegar framtíðarskuldbinding og verðmæti framtíðariðgjalda er reiknuð er miðað við óbreyttar iðgjaldgreiðslur núverandi sjóðfélaga til starfsloka frá því sem var á árinu 2016. Tekið er tillit til 13% álags vegna óskráðra iðgjalda ársins en reiknað á föstu verðlagi, þannig að ekki er gert ráð fyrir launahækkunum umfram hækkun vísitölu neysluverðs til verðtryggingar.

Lífeyrisaldur er settur 67 ár, eða aldur sjóðfélaga sé hann hærri.

Eignir sjóðsins sem bera fastar tekjur eru að hluta núvirtar miðað við sömu ávöxtunarforsendu og skuldbindingar, þ.e. 3,5% umfram hækkun vísitölu neysluverðs til verðtryggingar. Óverðtryggðar eignir eru núvirtar miðað við 3,5% ávöxtun umfram verðbólgu markmið Seðlabanka Íslands, sem er nú 2,5%. Útreikningar á núvirði eigna með fastar tekjur eru framkvæmdir af starfsmönnum sjóðsins. Þá eru eignir með breytilegar tekjur, skráðar á skipulegum markaði, metnar á því sem lægra er, markaðsverði í árslok eða meðaltali markaðsverðs síðustu þriggja mánaða ársins.

Þau frávík sem með þessu koma fram frá bókfærðu verði eignanna í ársreikningi eru skráð sem endurmat eigna.

NIÐURSTÖÐUR

Eftirfarandi tafla sýnir skiptingu lífeyrisskuldbindinga eftir tegundum lífeyris, og hvort um er að ræða áunnin réttindi eða áætlaða réttindaöflun vegna framtíðariðgjalda.

Tafla II. Tryggingafræðileg staða Birtu lífeyrissjóðs 2016 – fjárhæðir í milljónum			
Eignir	Áunnið	Framtíð	Heildar
Eignir:	307.405,5		307.405,5
Endurmat Hlutabréf :	4.862,4		4.862,4
Skuldabréf:	-1.973,7		-1.973,7
Fjárfestingargjöld:	-7.331,6		-7.331,6
Rekstrarkostnaður:	-3.879,4	-3.868,9	-7.748,3
Iðgjöld:		165.761,9	165.761,9
Samtals:	299.083,2	161.893,0	460.976,2
Skuldbindingar	Áunnið	Framtíð	Heildar
Ellilífeyrir:	275.759,5	130.373,7	406.133,1
Örorkulífeyrir:	22.927,7	15.625,4	38.553,1
Makalífeyrir:	24.637,5	7.851,8	32.489,4
Barnalífeyrir:	308,7	1.591,4	1.900,1
Fjölskyldulífeyrir:		1.554,3	1.554,3
Samtals:	323.633,4	156.996,6	480.630,0
Mismunur:	-24.550,2	4.896,4	-19.653,8
Hlutf. af skuldb.	-7,6%	3,1%	-4,1%

Sjóðurinn fékk á árinu 2016 greitt fjárframlag frá ríkissjóði samkvæmt ákvæðum VI. kafla laga nr. 113/1990 um tryggingagjald. Ekki er ætlað fyrir þessu framlagi til framtíðar, enda hefur sjóðurinn ekki sett í samþykktir sínar ákvæði um ráðstöfun framlagsins, sbr. ákvæði rg. 391/1998. Framlag Birtu til Virk endurhæfingar er ekki metið til framtíðar, sbr. ákvæði reglugerðar.

BREYTING Á STÖÐU SJÓÐSINS FRÁ LOKUM ÁRS 2015

Helstu þættir sem hafa áhrif á stöðu sjóðsins eru ávöxtun, lýðfræðilegir þættir og rekstrarkostnaður.

Raunávöxtun sjóðsins að teknu tilliti til endur mats reiknast neikvæð um rúmt 1% á árinu, og rýrir það tryggingafræðilega stöðu sjóðsins verulega þar sem gert er ráð fyrir jákvæðri raunávöxtun um 3,5% miðað við endurmetna eign.

Breyting á mati á lífslíkum veldur nokkurri hækkun á mati skuldbindinga, eða rúm 2%. Afkoma annarra lýðfræðilegra þátta sýnir lítilsháttar jákvæða afkomu, það er betri en búast mætti við eftir forsendum. Rekstrarkostnaður breytist óverulega milli ára að undanteknum kostnaði vegna sameiningar.

FYLGISKJÖL

1. Óvirkir sjóðfélagar, fjöldi og áunnin réttindi eftir aldri og kyni
2. Virkir sjóðfélagar, fjöldi, áunnin réttindi og iðgjöld eftir aldri og kyni
3. Lífeyrisþegar
4. Breytingar á fjölda og stöðu sjóðfélaga og rétthafa 2016
5. Áætlun um óskráð iðgjöld og endurmat eigna
6. Tryggingafræðileg staða 2016, reiknuð eftir lífslíkum 2010-2014 og 2007-2011
7. Tryggingafræðileg staða 2016 reiknuð með staðalforsendum
8. Breyting á tryggingafræðilegri stöðu